

PRIMER VASI MIREN PRI GORICI

Renato Podbersič ml.

Predstavitev vasi in prva leta vojne

Vas Miren leži na rodovitni Goriški ravnini ob spodnjem toku reke Vipave, jugovzhodno od Gorice, stisnjena pod Kras. Danes je hkrati sedež občine Miren-Kostanjevica. Kraj je znan po dolgi čevljarski in usnjarski tradiciji ter po eni prvih čevljarskih zadrug na Slovenskem. Pred prvo svetovno vojno se je vanjo povezal osemnajst čevljarskih mojstrov in skoraj sto njihovih vajencev. Po zadnjem avstro-ogrskem popisu leta 1910 je v vasi živel praktično samo slovensko prebivalstvo. Še pred začetkom spopadov na soški fronti leta 1915 so avstro-ogrske oblasti organizirale selitev tisoč dvesto Mirencev v Nazarje v Zgornji Savinjski dolini. Drago usnje, stroje in vse pripomočke za proizvodnjo čevljev so odpeljali na devetih vagonih. Tako so Mirenci tudi v begunstvu na Štajerskem naprej izdelovali obutev za potrebe avstro-ogrske vojske, dnevno so izdelali do sedemsto parov čevljev.

Vas je bila precej uničena zaradi spopadov na soški fronti. Ob koncu prve svetovne vojne, v začetku novembra 1918, je vas zasedla italijanska vojska. Začelo se je priseljevanje Italijanov in Furlanov, ki so kot drugod na goriškem podeželju iskali boljše možnosti za življenje ali izkoriščali prilike, ki so jim jih ponujale fašistične oblasti. Leta 1942 je v vasi živel 2100 prebivalcev. Večina je redno hodila k nedeljski maši, razen približno deset odstotkov Mirencev, večinoma moških. Marijina družba za krščanske matere je štela 160 članic, ista družba za dekleta pa 110. Nedeljski evangelij se je v nedeljah bral najprej v slovenskem in nato še v italijanskem jeziku, slednje za maloštevilne katoličane italijanskega rodu, v veliki večini priseljence, ki so redno prihajali k maši. Prvi odbor Osvobodilne fronte (OF) v Mirnu je bil ustanovljen 18. julija 1942. Velika večina domačinov je z navdušenjem pozdravila zač-

tek odpora pod vodstvom OF, saj so menili, da je končno napočil čas, da se rešijo fašizma. Sredi avgusta 1942 je fašistična organizacija iz Mirna poslala župniku in dekanu Oskarju Pahorju (1888–1964) dopis, s katerim so ga pozvali, naj v cerkvi javno obsodi krvave zločine, ki so jih po njihovem na Primorskem zagrešili komunisti. V dopisu partizani oz. OF sploh niso omenjeni. S tem naj bi domače prebivalstvo obvarovalo svoje interese in »iz naše občine odstranilo komunistično, barbarsko in protikrščansko nevarnost«.

Po kapitulaciji Italije

Po kapitulaciji Italije septembra 1943 sta na Primorskem zavladovala iskreno navdušenje in pričakovanje skorajšnje svobode. Tudi v Mirnu so se veselili, ljudje so se zbrali pred farno cerkvijo sv. Jurija, glasno so odmevale vznese ne besede: »Živela Jugoslavija, živel Tito, živeli partizani! Neka starejša Mirenka je zakričala tudi: 'Živel kralj Peter!' Pa ji je soseda hitro rekla, naj bo tiho. Drugače jo bo vzela noč, kajti tako se sedaj ne govori.« Mirenski možje in fantje, ki so se vračali iz italijanske vojske, so večinoma šli v partizane ali delovali zanje na terenu. Ob nemškem prodiranju na Goriško in med boji na goriški fronti v drugi polovici septembra 1943 so se boji dotaknili tudi Mirna. Partizani so se umaknili in zažgali most na Vipavi, toda Nemci so reko prekoračili in v vasi ubili štiri vaščane, predel v dolnjem koncu vasi pa so tudi požgali.

Nepotrebno izpostavljanje pred okupatorjem sta dva partizana, ki nista bila domačina, izvedla ob koncu oktobra 1943. V dolnjem delu Mirna sta ubila nemškega podčastnika, ki je prišel na ogled porušenega mostu – in potem oba zbežala. Čez nekaj ur so se pripeljali Nemci iz Gorice, ki so pobrali nekaj družin ►

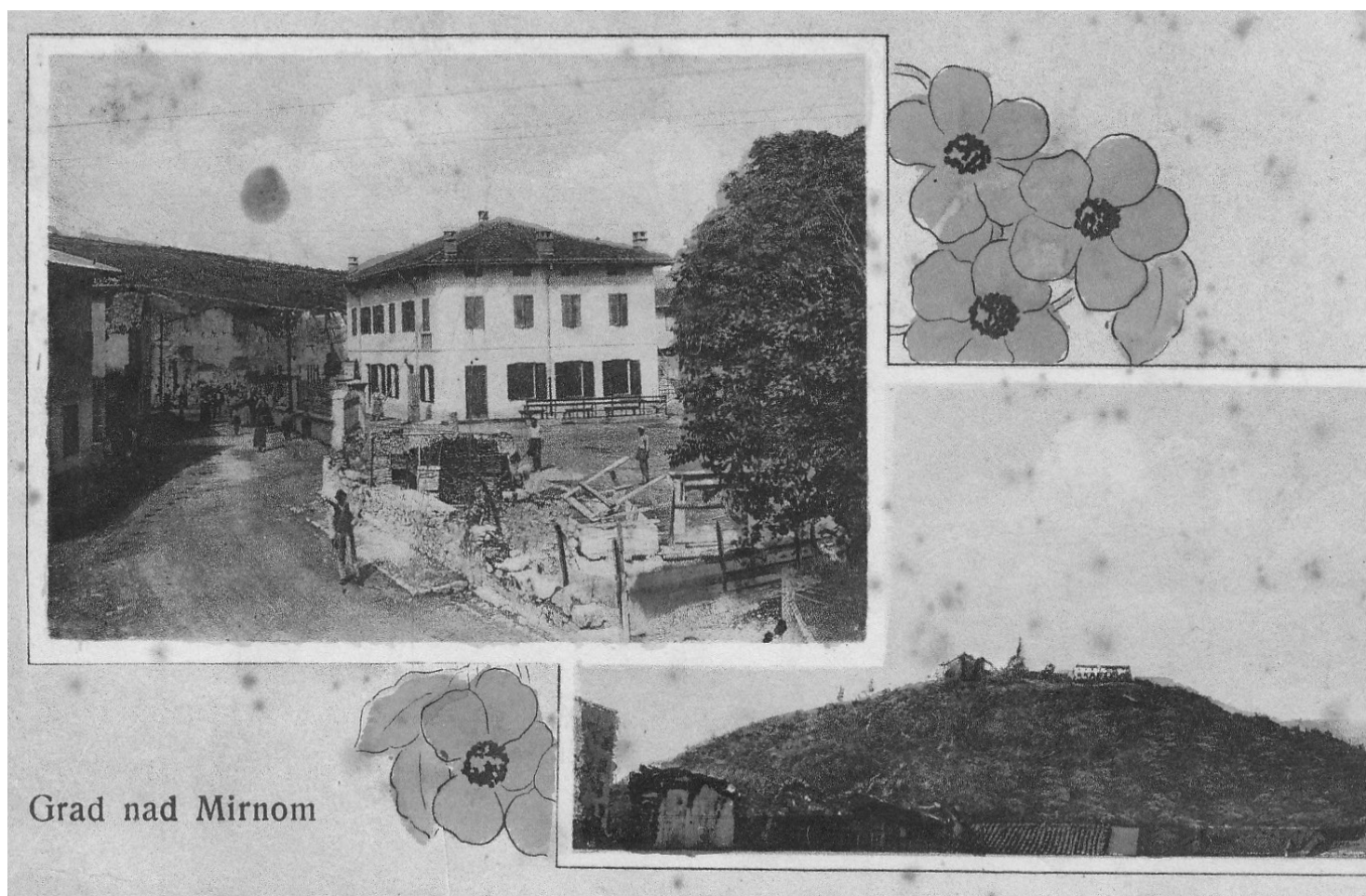
Porušene hiše v predelu "pri Štantu" v Mirnu, po koncu prve svetovne vojne. Sliko hrani: Stanko Faganeli.

iz okolice umora in grozili, da jih bodo ustrelili v znak maščevanja. Zanje je posredoval zet nekdanjega župana Scalettarija, ki je bil nemškega rodu. Zatem so se Nemci umaknili brez streljanja nedolžnih ljudi.

Krvava jesen 1943

Sredi oktobra 1943 se je v Mirnu začel tudi revolucionarni teror nad potencialnimi nasprotniki revolucije. Pripadniki partizanskega gibanja so iz Mirna v sredo, 13. oktobra 1943, najprej odpeljali tri brate (Avgušтина, Jožeta in Karla) iz družine Blažič ter Avguštinovo devetnajstletno hčerko Marijo. Živel so v zaselku Vrtoče pri Mirnu. Avguštin je bil lovski čuvaj, ki je italijanske častnike in druge oblastnike pred drugo svetovno vojno občasno vodil po ostalinah soške fronte v okolici Mirna. Pripad-

niki partizanskega gibanja so mu torej očitali druženje z Italijani. Kmet Karel, za domače Karlo, je bil mobiliziran v italijansko vojsko, ob kapitulaciji Italije se je vračal domov, nakar so ga mobilizirali partizani. Ob bojih na goriški fronti septembra 1943 je ušel in se vrnil domov k ženi Kristini/Kristi in trem majhnim otrokom. Tudi njega so tistega dne partizani, domačini, odtrgali od žene in otrok, najmlajši Miloš je bil star pet mesecev. Zagotavljali so jim, da ga zgolj znova mobilizirajo med partizane, zato jim je Kristina zavila nekaj klobas za sabo. Pozneje se je eden od morilcev, sicer domačin, hvalil, češ kako dobre so bile tiste klobase, ki so jih očitno morilci z užitkom pojedli. Otroci umorjenega Karla so po končani vojni poskušali najti grob svojega očeta, da ga prekopljejo v družinsko grobnico skupaj s prezgodaj umrlo ženo/mamo Kristo (umrla 1946). Pri tem žal do danes niso bili uspešni, kajti

Grad nad Mirnom

Obnova Mirna in Mirenskega Gradu, zgodnja dvajseta leta. Sliko hrani: Stanko Faganeli.

nihče od vprašanih ni želel spregovoriti o podrobnostih zločina. Najmlajši Miloš se še danes z grenkobo spominja, kako ga je v času odraščanja zbolelo občasno obkladanje, da je »sin izdajalca«.

Odpeljani iz družine Blažič se nikoli več niso vrnili. Še danes se ne ve za mesto njihovega umora. Ljudski glas ve povedati, naj bi njihovi posmrtni ostanki ležali nekje pod Krasom, med Mirnom in Renčami, morda zasuti v kakšni kaverni iz prve svetovne vojne. Čez mesec dni, 10. novembra 1943, so odpeljali še tri ugledne in krščansko usmerjene domačine: dr. Cirila Šinigoja, čevljarja Bogomila Klančiča in čevljarja Venčeslava Štanta. Nesrečni Bogomil je zapustil visoko nosečo ženo z majhnim otrokom. Vaščani so sprva mislili, da so jih mobilizirali partizani, toda resnica je bila drugačna. Partizani so jih najprej zasliševali v zaselku Vrtoče ob reki Vipavi, nato pa naj bi jih odpe-

ljali proti Renčam, kjer so *izginili*. Štiri dni za prej omenjeno skupino, 14. novembra 1943, so partizani na cesti iz Sovodenj ustavili in odpeljali še čevljarja Alojza Rusjana, istega večera pa so aretirali tudi Vero Lestan.

Umor Vere Lestan

Vera (Veronika) Lestan se je rodila 3. februarja 1908 v Mirnu. Oče Karel je bil strojar, mati Marija Štanta pa gospodinja. Ljudsko šolo je Vera obiskovala v domačem kraju, od odhoda v begunstvo v Savinjsko dolino leta 1915 zaradi začetka soške fronte pa tam. Šolo za vzgojiteljico je obiskovala v samostanu šolskih sester notredamk v Gorici in postala učiteljica. Kot zavedna Slovenka se ni želela vpisati v fašistično stranko (PNF) niti ni hotela poučevati otrok v italijanščini, kar je zahtevala fašistična ►

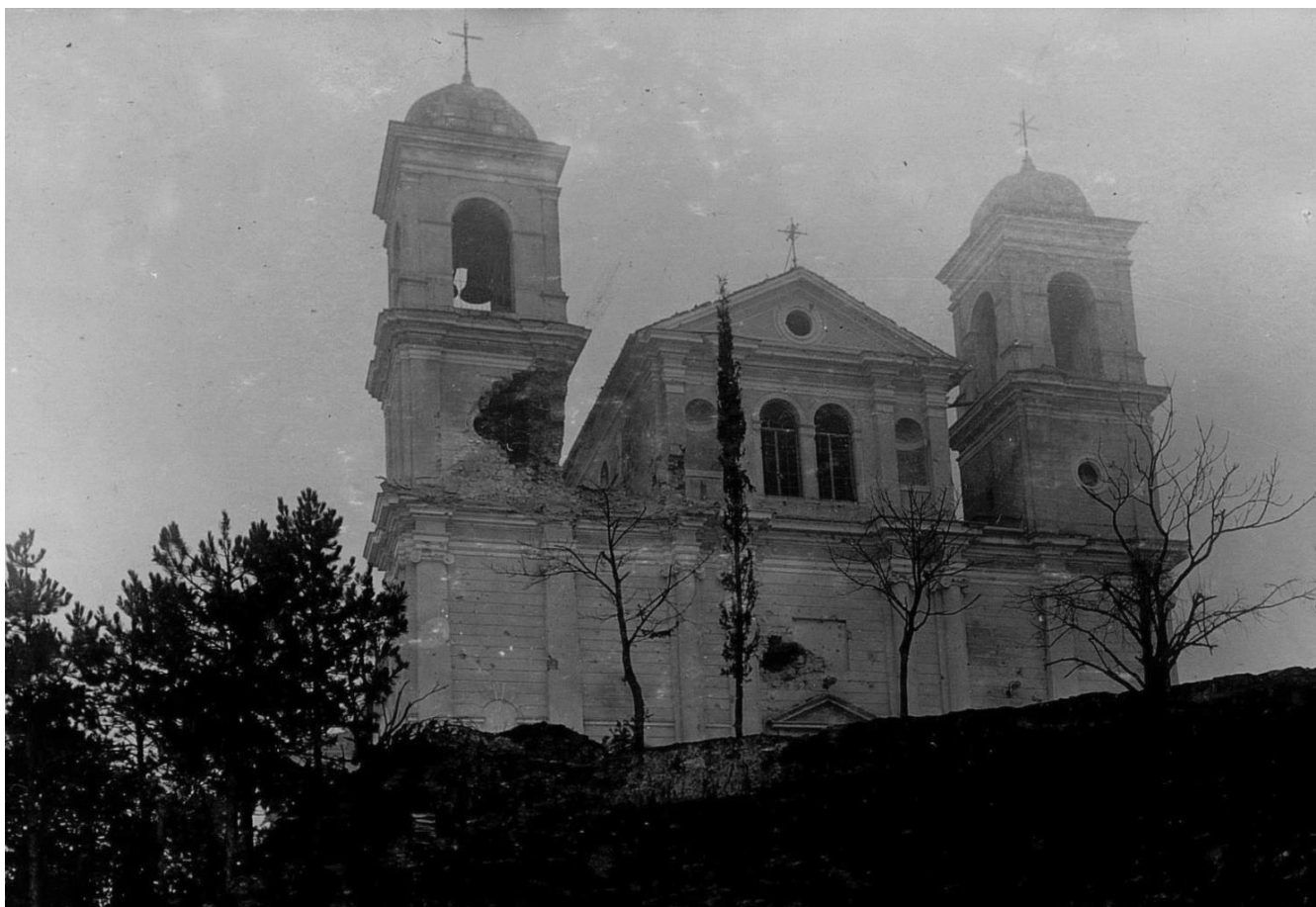
Obisk vojvodinje d'Aosta v Mirnu ob odprtju otroškega vrtca okrog leta 1935. Sliko hrani: Robert Petejan.

*Vera (Veronika) Lestan (1908–1943),
nedolžna žrtev revolucije iz Mirna.
Fotografijo hrani: Marjan Marušič*

oblast. Zato je Vera ostala brez službe, nikakor pa brez dela. Svoje učiteljsko poslanstvo je skušala izvrševati kot vzgojiteljica v nesebičnem sodelovanju z domačim župnikom Oskarjem Pahorjem pri pastoralnem delu in kulturnem življenju. Vodila je Marijin vrtec in ustanovila otroški pevski zbor. Njeni varovanci so pogosto nastopali na različnih prireditvah. Bila je tudi pesniško nadarjena in sama pisala pesmi za različne priložnosti. Njeno evharistično pesem *Bodi tisočkrat pozdravljen*, ki jo je uglasbil Lojze Bratuž, še dandanes pojejo. Bila je tudi vidna članica mirenske Marijine družbe in tako imela velik vpliv na druga dekleta.

Med vojno so tudi številna verna in narodno zavedna dekleta iz Mirna, sicer članice Marijine družbe, sodelovala s partizanskim gibanjem. Sodelavci OF so vabili k sodelovanju tudi Vero Lestan iz Mirna. Pred kapitulacijo Italije je skrbela za slovenske internirance v taborišču Gonars; zanje je zbirala hrano in dru-

Cerkev na Mirenskem Gradu leta 1915. Hrani: Društvo soška fronta 1915–1917.

ge potrebščine ter jim jih s kolesom dovažala, ne glede na vremenske razmere. Lestanova družina je bila razgledana in seznanjena s tragičnim revolucionarnim dogajanjem v drugih predelih Slovenije. Vera je slutila, da je v ozadju odporniškega gibanja brezbožni komunizem, s katerim ni hotela sodelovati. Tudi na Goriškem so se začeli umori, predvsem vernih in drugače mislečih ljudi. Vrstili so se pritiski tudi na Vero, toda ona je ostala neomajna.

Zvečer 14. novembra 1943 so partizani aretirali tudi Vero Lestan. Tudi njo so odpeljali proti Renčam, kjer je deloval VOS za Goriško. Obtoževali so jo, da je »organizatorka bele garde«. Zasliševali so jo, jo poniževali in nato naj bi jo 17. novembra 1943 okrutno umorili. Omenjeni dan velja kot uradni datum njene smrti, ki pa ga dokumenti ne potrjujejo. Vera Lestan ni imela pogreba, saj do dandanes nihče ne ve, kje ležijo njeni posmrtni ostanki. Je pa tedanji mirenski župnik Oskar Pahor pri-

poročal javne molitve zanjo, kar je v oznanilno knjigo vpisal že 13. februarja 1944.

Ljudje so bili prestrašeni, zgroženi in so se spraševali, zakaj je Vero, pošteno, verno, požrtvovalno in zavedno Slovenko, doletela taka smrt. Kot vzorna kristjanka je bila napoti tistim, ki so v veri videli sovražnika. Mnoge prej navdušene domače sodelavke OF naj bi ob teh mirenskih žrtvah izjavile, da so se jim šele tedaj odprle oči. Spoznale naj bi, da se partizanska vojska v resnici bori za zmago boljševizma, ne za resnično svobodo naroda, ko mori tako dobre ljudi in zavedne Slovence.

Zelo nazoren je zapis o Veri Lestan v mirenski krstni knjigi, ki ga je napisal župnik Pahor: »Nesebična, idealna pomočnica za versko življenje otrok in mladine. Odpeljana od doma 14. novembra 1943, od partizanov se ni več vrnila.«

Med drugim se je Vera Lestan ukvarjala tudi s pisanjem pesmi z religioznimi motivi, ►

notranjo moč izražajo tudi njeni verzi. V eni svojih pesmi pravi:

»V mojem srcu je plamenček rahlo vztrepetal,
saj je vse krog mene tiho,
česa se je vendar bal?
Ko divjali so viharji in zaganjali se v me,
ko je črna prst grozila, da za vekomaj me stre,
o, tedaj gorel je mirno in viharjev ni se bal,
ni ugašal, ni pojenjal, ni pred smrtjo trepetal.«

Njena žalostna usoda je bila desetletja omejena na družino in tiste posameznike v Mirnu, ki so ohranjali pokončnost in skrb za resnico. Leta 1996 je pred kratkim umrli lazarist Anton Pust, ki je dolgo deloval na Mirenskem Gradu in se hkrati posvečal tudi raziskovanju medvojnega revolucionarnega nasilja na Primorskem, napisal knjižico *Vera Lestan*, kjer je zbral pričevanja o njenem življenju in delu. Danes poteka uradni postopek za njeno beatifikacijo in Vera Lestan je med svetniškimi kandidati Cerkve na Slovenskem.

Umor Cirila Šinigoja

V Mirnu je jeseni 1943 poleg izginotja Vere Lestan najbolj odmeval umor dr. Cirila Šinigoja. Rojen je bil 29. januarja 1913 v Sosljanu. Doktoriral je leta 1938 na Fakulteti za literaturo in filozofijo Univerze v Padovi z disertacijo *Vpliv francoske okupacije v slovenski književnosti*. Pokojni V. S. je avtorju tega zapisa izjavil: »Prof. Šinigoja sem dobro poznal, bil je nekaj let starejši od mene. Živel so v gornjem delu Mirna, tam blizu pokopališča. Njegov brat je bil rezervni poročnik pri alpinih, zelo postaven fant. Ciril pa ne, nič posebnega. Mi mlajši smo ga poznali kot velikega narodnjaka in odločnega protifašista. Živel je z mamo, vdovo. Zelo je bil navezan nanjo. Sam se z njim nisem družil, je bil preveč izobražen za nas, mulce. Vem, da je pogosto zahajal v Gorico.« Kot kažejo ohranjeni arhivski dokumenti,

Zvonik župnijske cerkve sv. Jurija v Mirnu leta 1915.
Fotografijo hrani: Društvo soška fronta 1915–1917.

so mirenski terenci Cirila nadzorovali, saj so mu pripisovali sodelovanje z *belo gardo*, bil naj bi njen *glavni organizator*. Verjetno sta jih motila njegova krščanska usmerjenost in nasprotovanje komunistični ideologiji. Prof. Cirila Šinigoja so partizani aretirali 10. novembra 1943 v Mirnu, kar na cesti, pred domačo hišo. Zasliševali so jih v Vrtočah pri Mirnu, nato so jih odpeljali proti Renčam. Navajamo vojsko poročilo, ohranjeno v arhivu (ARS, AS 1931, škatla 658, dokument A425801) o aretaciji in umoru prof. Šinigoja: »V Miren sem poslal eno patrolo VS v civil, da bi aretirala tukajšnjega organizatorja bele garde (Šinigoj Ciril) (profesor). Prej ko je naša patrola prišla

v Miren, ga je že aretirala vaška zaščita. Patrola, ki ga je aretirala ga je mislila poslati do nas, da bi ga zaslišali. Med potjo jim je ubežal, dali so za njim en strel s pištolo in ga ranili tako da je obležal težko ranjen ob bregu reke Ipave. Dohiteli so ga in na mestu likvidirali. Pri njemu so našli neke listine in lir 398.« Mirenski župnik Oskar Pahor je zapisal, da je bil Šinigoj ubit novembra 1943, kot vzrok smrti je navedel uboj. Zdelo se je, da je Ciril Šinigoj slutil svojo smrt, saj je že mesec pred aretacijo lastnoročno napisal svojo oporoko. Ohranjena je v župnijskem arhivu v Mirnu, napisana pa je bila 11. septembra 1943 ob 6.30 zjutraj. Iz nje je razvidno, da je Šinigoj vedel, kako žalosten konec ga čaka. Poimensko je navedel tudi seznam oseb in družin, ki »so posredno ali neposredno krive moje smrti«. Hkrati je želel, da te osebe ne bi bile prisotne pri njegovem pogrebu. Izmed teh je izvzel le domačina B. M., ker ga je ta obvestil, kaj se zoper njega pripravlja. Iz oporoke je razbrati pogum krščanskega moža, ki vdano čaka svojo usodo. Njegovo mirnost in rabsodnost v težkih trenutkih hkrati dokazuje skrb za osebno premoženje, ki ga je zapustil svoji družini. Mater Karolino je prosil odpuščanja za vse, kar naj bi ji slabega storil.

Vosovski likvidatorji naj bi prof. Cirila Šinigoja pokopali kar na mestu umora ob reki Vipavi, na desnem bregu, proti vasi Orehovlje. Cirilova mama je tja, ob Vipavo, še po vojni nosila cvetje za umorjenega sina.

Umor lazarista na Mirenskem Gradu

Omenjenim revolucionarnim žrtvam v Mirnu moramo prišteti tudi Alessandra Sanguaninija, laiškega brata lazaristov (Misijonska družba) na Mirenskem Gradu nad Mirnom. Rojen je bil 13. februarja 1883 v kraju Rivarolo pri Mantovi. Decembra 1900 je stopil k lazaristom, slovesne zaobljube pa je izrekel leta 1907. Med prvo svetovno vojno so ga italijanske ob-

lasti mobilizirale in poslale na fronto. Bil je začet in poslan v avstrijsko ujetniško taborišče Sigmundsherberg.

Po prvi svetovni vojni in zasedbi Primorske so italijanske fašistične oblasti drugega za drugim pregnale slovenske redovnike s svojega ozemlja. Najdlje so vztrajali slovenski lazaristi na Mirenskem Gradu. Na tej postojanki je bilo šest duhovnikov in trije bratje. Italijanske oblasti so jih dokončno pregnale sredi decembra 1934 in jih izgnale v Kraljevino Jugoslavijo. Vrhovni predstojnik lazaristov iz Rima pa je aprila 1935 samostan na Mirenskem Gradu izročil italijanskim lazaristom iz Torina. Na Mirenskem Gradu se je tako znašel tudi brat Alessandro Sanguanini.

Različni italijanski časopisi, knjige, oddaje, razprave in spletne strani, predvsem tisti pod vplivom (skrajne) desnice, nekritično objavljajo različne sezname medvojnih žrtev in jih pogosto uvrščajo med posledice »slovanskega« barbarstva in »sovraštva do Italijanov«.

Med njimi pogosto naletimo tudi na lazarista Alessandra Sanguaninija, ki naj bi ga jeseni 1943 »ubili slovanski partizani, zaradi njegovih italijanskih občutenj« (v originalu: partigiani slavi, a causa dei suoi sentimenti di italianità).

O umoru Alessandra Sanguaninija ni veliko znanega oz. je še premalo raziskan. Italijanski lazaristi so na Mirenskem Gradu vztrajali tudi po kapitulaciji Italije septembra 1943. Partizani so jih 19. septembra 1943 zaprli, a so jih kmalu izpustili nemški okupatorji, ki so zasedli Goriško. Dne 12. oktobra 1943 naj bi A. Sanguaninija neka domača oseba obvestila, da naj bi partizani v Mirnu aretirali celotno družino, ki naj bi jo on poznal. Razlogov za aretacijo naj prinašalec vesti ne bi navajal, aretiranim pa naj bi grozila smrt. Tako naj bi se A. Sanguanini odločil za posredovanje pri partizanih, čeprav naj bi vedel, da mu niso naklonjeni. Po molitvi pred Najsvetejšim naj bi odšel na partizansko poveljstvo pri Renčah. Tam naj bi se ponudil kot zamenjava za aretirano ►

Pogled na župnijsko cerkev sv. Jurija v Mirnu, porušeno med spopadi na soški fronti in obnovljeno po prvi svetovni vojni. (Iz privatne zbirke)

družino iz Mirna. Partizani naj bi ga odpeljali v gozd, poslej se je za njim izgubila vsaka sled. Po drugih pričevanjih naj bi Alessandra Sanguaninija partizani ustrelili kar blizu redovne hiše lazaristov na Mirenskem Gradu. Slednjo so sicer partizani požgali marca 1944.

Leto 1944 v Mirnu

Pripadniki partizanskega gibanja in domači terenci so načrtovali umore še drugih Mirencev. Kraj naj bi veljal za t. i. klerikalno trdnjavo, kjer se je zadrževalo več družin, ki naj bi sodelovale s t. i. belo gardo. Vendar je bil most čez reko Vipavo porušen, ljudje so morali uporabljati čoln, kar je posledično oteževalo aretacijo in transport *osumljencev* proti Renčam. Toda v začetku januarja 1944 se je zgodil nov zločin, ko so iz mogočne hiše ob reki Vipavi, danes Miren 114, odpeljali tri ljudi: vdovo nekoga avstrijskega častnika, njeno mamo in

enajstletnega sina Armanda. V družini so govorili nemško, s sosedi pa slovensko. Nihče še danes ne zna povedati, zakaj so pravzaprav umrli. Ljudski glas ve povedati, da so najprej odpeljali obe ženski, fanta pa šele čez nekaj dni. Starejši domačini se še vedno spominjajo *junaštva* partizana V. K., doma iz bližnje vasi Rupa, ki se je peljal s kolesom in je fanta peš gnal zraven sebe skozi vas. Gotovo je le, da so vse tri odpeljali čez reko Vipavo, njihova nadaljnja usoda ni znana niti kje ležijo njihova trupla.

Na prvi dan februarja 1944 so partizani v Mirnu zajeli dva nemška inženirja, ki sta prišla na ogled usnjarne, last Rafaela Scalettarija. Odpeljali so ju neznano kam, zato so Nemci naslednjega dne pričeli akcijo njunega iskanja po mirenskih hišah. Aretirali so več domačinov, jih zasliševali in nekatere tudi hudo pretepali. Od njih so hoteli izvedeti, kam sta bila inženirja odpeljana. Nikoli ju niso našli. V bližini mirenskega mostu so domačine postavili v

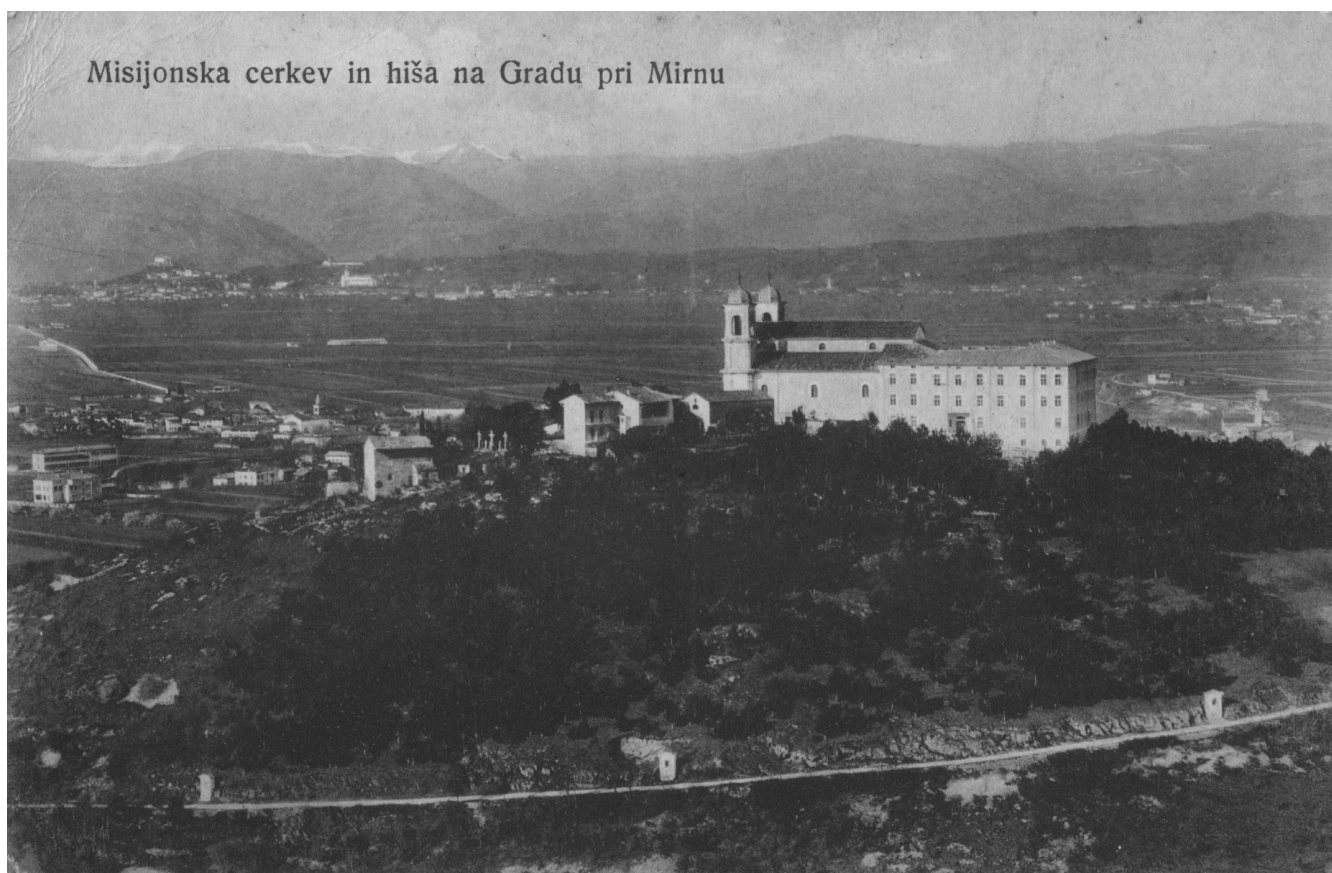
Miren, v italijanščini Merna, leži ob reki Vipavi. (Iz privatne zbirke)

vrsto, da bi jih ob petih popoldne postrelili, če do takrat ne bi povedali, kje sta odpeljana inženirja. Mirenski dekan Pahor je s kolesom zdirjal v Gorico na nemško poveljstvo. Znal je nemško in je častniku dopovedal, da so Mirenci nedolžni ljudje in da so to zakrivili partizani, ki so prišli od drugod. Nemški častnik je dekanu verjel, zato je poslal kurirja, da bi preprečil streljanje nedolžnih ljudi. Nemci so res izpustili večino talcev, nekatere pa so zadržali in jih odpeljali v goriške zapore, nato pa v nemška taborišča. Pred odhodom Nemcev iz Mirna so požgali spodnji del Mirna do mostu čez reko Vipavo. Takrat je Miren že drugič gorrel.

Dogodkov se spominja tudi danes devetdesetletni Danilo Skomina iz Dornberka, kot je opisal v televizijski oddaji *Pričevalci* decembra 2015. Med vojno je živel pri sorodnikih v Mirnu, saj je njegova mati kot t. i. aleksandrinka med vojno ostala v Egiptu, oče pa je bil mobiliziran v italijansko vojsko in so ga pozneje za-

jeli zavezniki. G. Danilo je povedal, da so partizani izzvali nemške okupatorje in slednji so se znesli nad domačini v Mirnu. Požgali so hiše in moške, tudi Danila, postavili pred strelski vod. V zadnjih trenutkih jih je rešil domači dekan Pahor, ki je pri Nemcih prosil za njihova življenja. Med zavezniškim bombardiranjem goriškega letališča leta 1944 sta bila pred Danilovimi očmi poleg drugih domačinov ubita tudi 12-letna prijatelja, Danilo pa je bil težko ranjen.

Dogodki so se kar vrstili. Maja 1944 se je nemški podčastnik pred hišo domačina Ferdinanda Mozetiča pogovarjal z njegovo hčerko. V smeri od mirenske cerkve proti tej hiši sta prav tedaj prišla dva partizana iz Renč. Podčastnik je domačine poznal, zato sta se mu moška zdela sumljiva in ju je hotel legitimirati. Ustavil ju je in zahteval njune dokumente. Namesto da bi mu pokazala izkaznice, sta ga napadla in težko ranila ter nato pobegnili. Obležal je na zemlji in ob njem tudi njegov pes. ►

Cerkev in misijonska hiša na Mirenskem Gradu v obdobju med obema vojnama. (Iz privatne zbirke)

Nemci so ranjenca odpeljali v goriško bolnišnico, in preden je izdihnil, je povedal, da tega zločina niso zakrivali Mirenci. Težko ranjeni podčastnik je bil poveljnik v nekdanji mirenski čevljarski zadrugi, kjer so imeli Nemci uskladiščeno gorivo. V prostem času je obiskoval po domovih mirenske družine. Bil je dober človek in je marsikaj vedel, vendar je to zadržal zase. Pri domačinih je užival naklonjenost in niso odobraval njegovega umora. Po tem dogodku so Mirenci z grozo pričakovali, kaj se bo zgodilo. Besede umirajočega podčastnika so sicer Mirencem prizanesle z najhujšim maščevanjem, tako da so se morali ljudje iz Mirna zgolj izseliti v okoliške vasi. V vasi so ostale prazne hiše in ljudem so Nemci prepovedali vračanje domov. Večkrat so v vas prihajale nemške izvidnice, zato so se vaščani bali in upoštevali nemško prepoved. Iz vasi se je umaknil tudi dekan Pahor, začasno je prevzel v upravo župnijo Štmaver pri Gorici, kjer

so partizani januarja 1944 umorili župnika Alojzija Obida.

Bilanca medvojnega trpljenja v Mirnu

Padli partizani in sodelavci partizanskega gibanja so po končani vojni dočakali dostojno zadnje bivališče na mirenskem pokopališču s spomenikom. Podobno se je zgodilo z nedolžnimi žrtvami zavezniškega bombardiranja Mirna in okolice 18. marca 1944, ko je umrlo trideset ljudi. Zavezniška letala so tistega dne s tremi eskadriljami ciljale predvsem vojaške objekte na bližnjem letališču Roje pri Gorici.

Med drugo svetovno vojno je življenje izgubilo več kot sto prebivalcev Mirna. Vendar so pri preštevanju *pozabili* na tiste žrtve, ki jih je povzročilo partizansko gibanje. To je razvidno iz dopisa, ki ga je Krajevni odbor Slovensko-italijanske antifašistične unije (SIAU) Mi-

Obnova misijonske hiše lazaristov na Mirenskem Gradu po prvi svetovni vojni. (Iz privatne zbirke)

ren sredi januarja 1946 poslal na Okrajni odbor SIAU Miren (hrani Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, PANG 1108, fond Anton Vuk). Dopis navaja število žrtev druge svetovne vojne v Mirnu:

»Padli partizani 34 Civilne žrtve 35 Talci 8 Umrli v nemških taboriščih 27 Pogrešani 3 Umrli v italijanski internaciji 6 Umrli v italijanskih zaporih 6«

Med mirenske žrtve druge svetovne vojne smemo šteti tudi Stanka Vuka, rojenega v Mirnu leta 1912. Končal je univerzo v Benetkah, uveljavil se je tudi kot pesnik in pisatelj, politično pa je pripadal krščansko-socialni skupini. Na II. tržaškem procesu decembra 1941 so ga fašisti obsodili na dolgoletno zaporno kazen, izpuščen je bil februarja 1944. Skupaj z ženo Danico je bil umorjen v Trstu 10. marca

1944. Zločin so najverjetneje zagrešili slovenski vosovci.

Šele po demokratizaciji Slovenije se je začelo na glas govoriti tudi o domačinu Radivoju (Radoslavu) Semoliču (1918–1945), nekdanjem italijanskem vojaku, vojnem ujetniku, potem članu britanske tajne službe SOE, kjer je končal obveščevalni in radiotelegrafski tečaj. Marca 1943 se je s padalom spustil med slovenske partizane in prestopil k njim. Po koncu druge svetovne vojne ga je aretirala Ozna, ohranili so se zapisniki njegovih zaslišanj. Izginil je neznano kje in še danes ne vemo mesta njegovega pokopa.

Tako žrtve revolucionarnega nasilja iz vasi Miren pri Gorici čakajo na dostojen spomin, za večino med njimi žal še danes ne vemo, kje počivajo njihovi posmrtni ostanki. ■